

ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰσαγωγή.

Ἡ Ἀσσυρία, ἡ Βαβυλωνία καὶ ἡ Μεσοποταμία, τρεῖς χῶραι ἐν αἷς προῖμώτατα ἔθαλεν ὁ πολιτισμός, ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς ἐκτεινόμεναι, διαρρέόμεναι δὲ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἑκτασιν ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν, τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριτος, κατοικοῦντο ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, Συριακοῦ τὴν καταγωγὴν, τῆς Ἀραμαίας ἢ Σημιτικῆς λεγομένης φυλῆς, ἔχοντος δὲ κοινὰ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη, τὴν λατρείαν καὶ τὸ πολίτευμα. Καὶ ἡ μὲν γλῶσσα αὐτῶν, κλάδος τῆς Συριακῆς, διεσπᾶτο εἰς διαλέκτους ὀλίγον κατὰ τόπους διαφερούσας. Ἐπεκράτει δὲ παρ' αὐτοῖς, καὶ ἡ Ἀραβικὴ, διότι Ἀραβες ἐνωρὶς κατέκτισαν μέρος τῆς Μεσοποταμίας. Ἡ δὲ θρησκεία τῶν ἀνεγνώριζε δεκατρεῖς μὲν μεγάλους θεοὺς, ἐν οἷς Βασιλεὺς μὲν ἦν ὁ ἐπώνυμος τῆς χώρας Ἀσσοῦρ, ἐν δὲ Βαβυλῶνι ἰδίως Μαρδοῦκ καλούμενος, καὶ πολλάκις ἐν τρισὶ προσώποις παριστώμενος· ὡς πατήρ δὲ τῶν θεῶν ἐθεωρεῖτο ὁ Βῆλος (Βαάλ), ἀντιστοιχῶν τῷ Κρόνῳ τῶν Ἑλλήνων, τὸ πᾶν διακοσμήσας, καὶ διὰ τῆς παραγωγῆς τοῦ φωτός τὰ ἄμορφα τέρατα τῆς ἀρχιγεννοῦς σκοτίας ἐξολοθρεύσας. Ὁ δὲ Ἰάβ ἦν

Ἰσως αὐτὸς ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ Νέβος φαίνεται ὢν ὁ Ἑρμῆς· ἡ δὲ Μύλιτα, γυνὴ τοῦ Βήλου, μήτηρ τῶν μεγάλων θεῶν, παραστάτης τῶν παραγωγικῶν τῆς φύσεως δυνάμεων, ἦν συγχρόνως τῶν Ἑλλήνων ἡ Ῥέα καὶ ἡ Ἀφροδίτη. Μετ' αὐτῶν δὲ τέλος καταριθμεῖται καὶ ὁ Ἥλιος (Schamaseb) καὶ ἡ Σελίρη (Ishtar, ἡ τῶν Συρίων Ἀστάρτη). Ἐκτὸς δ' αὐτῶν ἀνεγνώριζον καὶ ἀπειραρίθμους, ὑπὲρ τοὺς 4,000 ἐλάσσονας θεοὺς, ἀντιπροσωπεύοντας πιθανῶς τὰς διαφόρους δυνάμεις, καὶ τὰ διάφορα συμπτώματα τῆς φύσεως, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Σάνδων, ὁ Ἡρακλῆς τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὁ θαλάσσιος ἄνθρωπος ἡ ἀνθρωπόμορφος ἰχθὺς, ὁ Ὅαρης τοῦ Βηρωσσοῦ ⁽¹⁾, (ὁ αὐτὸς ἀναμφιδόλως τῷ Δαγῶνι τῶν Φιλισταίων ⁽²⁾), ὅστις ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης προελθὼν, ἐδίδαξε τοῖς λαοῖς τῆς Μεσοποταμίας τοὺς νόμους, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Τὸ δὲ πολίτευμα τῶν λαῶν τούτων ἦν, ὡς ὅλων τῶν Ἀσιανῶν, μοναρχικόν, ἀπόλυτον· καὶ διηροῦντο μὲν εἰς διάφορα βασιλευόμενα, καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα κράτη, ἀλλὰ πολλάκις ἐν ὑπερίσχυε τῶν λοιπῶν, καὶ καθίστα αὐτὰ ὑποτελῆ, μέχρις οὗ αὐτὸ πάλιν ὑποκύψῃ εἰς ἕτερον. Οὕτως ἐν τοῖς ἀπωτάτοις χρόνοις τῆς σχεδὸν μυθικῆς ἀρχαιότητος διέπρεπεν ὡς τῶν λαῶν τούτων βασιλεῖς ἡ παλαιὰ Βαβυλών· περὶ τὰ δισχίλια δ' ἔτη πρὸ Χριστοῦ ὑπερίσχυσε τῶν πλείστων χωρῶν τῆς περὶ Ἀσίας, ἡ Ἀσσυρία, λαμπρὰν πρωτεύουσαν ἔχουσα τὴν Νινευὶ εἰς τὸν Τίγριν, καὶ ὑποχείριον κατέστησε καὶ αὐτὴν τὴν Βαβυλωνίαν. Ἐν δὲ τῇ ζ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδι, οἱ Βαβυλώνιοι τοῖς Μήδοις συμμαχήσαντες, κατέβαλον αὐτοὺς τὴν Ἀσσυρίαν, καὶ ἐταπείνωσαν αὐτὴν εἰς ἐπαρχίαν τοῦ κράτους των, μέχρις οὗ μετὰ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα ὑπετάγη καὶ ἡ Βαβυλω-

(¹) Ἐν Ἰωσήφῳ. — (²) Ἰδ. Selden, de diis Syris Syntagma.

τα μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀσσυριακῶν χωρῶν, εἰς τὴν τὸ
πλεῖστον τῆς Ἀσίας κατακλύσασαν δύναμιν τῶν Περ-
σῶν, καὶ μετ' αὐτῶν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν ὀπλῶν τοῦ
Ἀλεξάνδρου, καὶ περιελθοῦσα εἰς τοὺς Σελευκίδας, ὑπε-
κυλώθη τέλος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων.

Τὰ κράτη ταῦτα ἦσαν ἀρχαιοτάτα γνωστὰ εἰς τὴν
ἱστορίαν, καὶ ἀναφέρονται ἤδη ἐπὶ μνημείων Θουτμόσιος
τοῦ Γ' τῆς ἡ αἰγυπτιακῆς δυναστείας, ἥτοι τῆς ἰε
πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. Ἐπὶ δὲ τῆς μεγάλης
ἀκμῆς αὐτῶν διέπρεπον ἐπὶ πλούτῳ, πληθυσμῷ καὶ
δυνάμει, καὶ τὰς ἀπεράντους πόλεις αὐτῶν ἐκόσμου
μέγαλοπρεπῶς ἔργα καλλιτεχνίας, ἐφ' ὧν ἐπιρροήν τινα
ἔσκουν ἴσως καὶ ἡ παράλιος Συρία (ἡ Φοινίκη καὶ ἡ
Ἰουδαία) καὶ ἡ Αἴγυπτος, διότι μετ' αὐτῶν διετέλουν
εἰς συνεχῇ σχέσιν ἐμπορίου καὶ κατακτήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἀρχιτεκτονική.

Αἱ ὑπὸ τῶν δύο ποταμῶν περιρρέόμεναι χῶραι,
ιδίως δὲ τὸ κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν κατώτερον αὐτῶν
μέρος, ταπεινὸν ὄν καὶ διάβροχον, παριστῶσι σήμερον
ἐρήμους ἐλώδεις, ἀβάτους καὶ νοσηράς. Ἀλλ' οἱ ἀρ-
χαῖοι Βαβυλώνιοι διὰ τῆς μεγαλοπραγμοσύνης καὶ φι-
λεργίας των μετέβαλον αὐτὰς εἰς πηγὴν πλούτου ἀκα-
ταλογίστου, δι' ὅλου πλίγματος ἀπειραρίθμων διωρύγων
οὐ μόνον τὰς πεδιάδας ἀποξηράναντες, καὶ εὐφορωτάτας
αὐτὰς καταστήσαντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς δύο ποταμοὺς,
τὰς μεγάλας ταύτας ἐμπορικὰς τῆς Ἀσίας ἀρτηρίας,
διὰ μυρίων φλεβῶν πρὸς ἀλλήλας συνδέσαντες. Κατήρ-
τιζον δὲ τὰς διώρυγας ταύτας διὰ σοφοῦ συστήματος
προχωμάτων, καταρράκτων καὶ κτιστῶν λιμνῶν, ἔργων

ἃ ὁ Στραβων (1) ἀποδίδωσι τῇ Σεμιράμιδι, ἣτις νομίζεται βασιλεύσασα ἐπὶ τοῦ ὅλου Ἀσσυριακοῦ κράτους κατὰ τὴν 10' ἑκατονταετηρίδα. Ἡ δὲ παντελὴς σήμερον παραμέλησις τῶν ἔργων τούτων, ὧν τὰ ἔχνη σώζονται προφανέστατα, ἐπανεφέρει τὰς ἐκτάσεις ἐκεῖνας εἰς τὴν ἐλεεινὴν καὶ ἀγρίαν κατάστασιν, ἥς πρὸ τετραχισχιλίων ἐτῶν τὰς εἶχεν ἀποσπάσει ὁ ἀρχαῖος πολιτισμός.

Ἐνεκα δὲ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῆς τούτου, ἐστερεῖτο, ἡ Βαβυλωνία τοῦλάχιστον, οἰκοδομικῆς ὕλης, καὶ λίθων, οἵτινες δυσχερῶς ἔπρεπε νὰ μετακομίζωνται ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας, καὶ ξύλων, διότι ὁ φοῖνιξ μόνον φύεται δένδρον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ κάτω Εὐφράτου· κέδρους δὲ καὶ κυπαρίσσους μετέφερον πολυδάπάνως ἐκ τοῦ Λιδάνου (2). Τούτου ἔνεκα καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μόνον ὅλως λίθινον καὶ ξύλινον οἰκοδόμημα μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου μεγάλη γέφυρα, ἣν ὁ μὲν Διόδωρος (3) ἀποδίδωσιν, ὡς καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἔργων, εἰς τὴν Σεμιράμιτι, ὁ δὲ Ἡρόδοτος (4), πιθανότερον, εἰς τὴν πολὺ μεταγενεστέραν Νίτοκριτι, τὴν γυναῖκα τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Βαβυλῶνος, περί τὰ 570 π. Χ., αὐτόθι ἄρξαντος Ναβουχοδονόσορος, θυγατέρα δὲ τοῦ Μήδου Κυαζάρου. Περιγράφει δ' ὁ πρῶτος τὴν γέφυραν ταύτην ὡς ἔπεται. «Αὕτη δὲ, κατὰ τὸ στενώτατον μέρος τοῦ ποταμοῦ γέφυραν σταδίων πέντε τὸ μῆκος κατεσκεύασεν, εἰς βυθὸν φιλοτέχνως καθίσασα τοὺς κίονας. Οἱ δὲ διειστήκεισαν ἀπ' ἀλλήλων πόδας δώδεκα. Τοὺς δὲ συνερειδομένους λίθους τόρνοις σιδηροῖς διελάμβανε, καὶ τὰς τούτων ἀρμογίας ἐπλήρουν μόλυβδον ἐντήκουσα. Τοῖς δὲ κίοσι, πρὸ τῶν τὸ ρεῦμα δεχομένων πλευρῶν γωνίας προκατασκεύασεν. Ἡ μὲν οὖν γέφυρα κεδρί-

(1) IE, 334.— (2) Layard, Nineveh and Babylon, 356.—

(3) E. 8. — (4) Δ, 186.

τοῖς καὶ κυβαριττίοις δοκοῖς, ἔτι δὲ φοινίκων στελέ-
ξεσιν ὑπερμεγέθεσι κατεστεγασμένη . . . ,»

Ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως λοιπὸν ἐτέρας οἰκοδομικῆς ὕλης,
κατεσκεύαζον ἀξιολόγους πλίνθους ἐκ τοῦ λεπτοῦ ἀρ-
γίλλου τῆς χώρας των, τὰς μὲν ὠμὰς καὶ εἰς τὸν ἥλιον
ἐξηραμένας διὰ τὸ ἔνδον τοῦ τοίχου, τὰς δὲ διὰ τὸ
ἐκτὸς ὀπτὰς, καὶ συνήθως διὰ παχέως μεταλλικοῦ ἐπι-
χρίσματος στιλπνότατα γεγανωμένας· καὶ ταύτας συνή-
νουν εἰς ὄγκους στερεωτάτους διὰ γύψου συγκολλῶν-
τες αὐτάς, ἢ δι' ἀσφάλτου, οὗ ὑπάρχουσιν ἀφθονοὶ φυ-
σικαὶ πηγαὶ εἰς διάφορα μέρη παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ
παρὰ τὸν Τίγριν, πλησίον τῆς Νινευὲ (1), παρεντιθέντες
πρὸς ἀσφαλέστερον σύνδεσμον καὶ καλάμων στρώματα,
ἅτινα ἐνιαχοῦ μετὰ τοσούτους αἰῶνας θαυμασίως διατη-
ροῦνται.

Ἐκ τοιούτων στοιχείων συνιστάμενα τὰ οἰκοδομή-
ματα τῆς Βαβυλῶνος (2), παριστῶσι σήμερον παρὰ
τὴν Ἀραβικὴν κώμην Ἰλλᾶ σειρὰν μόνον ἀμόρφων γη-
λόφων, ἐπιμαρτυροῦσαν τὴν ἀπέραντον ἑκτασιν ἣν οἱ
συγγραφεῖς ἀποδίδουσιν εἰς τὴν Ἀσσυριακὴν μεγαλό-
πολιν, μίαν τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς οἰκουμένης, διότι
μνεῖαν αὐτῆς ποιοῦνται αἱ αἰγυπτιακαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς
ι.ε. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος· ἀνωκοδομήθη δ' αὕτη, σχεδὸν
ἐκ νέου, μεγαλοπρεστάτῃ, ἅρ' οὗ, καταβαλοῦσα τὴν Νι-
νευὲ, ἀνεβιβάσθη εἰς πρωτεύουσαν πάσης τῆς Ἀσσυρίας,
ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος, βασιλεύσαντος ἐπὶ τῆς ἐβδόμης
ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἰσὶ τὰ
πλεῖστα τῶν σωζομένων ἐρειπίων αὐτῆς. Σύγκεινται
δ' οἱ γήλοφοι ἐκεῖνοι ἐκ μυριάδων καὶ ἑκατομμυρίων

(1) Layard, αὐτ. 202. — Ἰδ. καὶ Πλούταρχ. Ἀλεξ.

(2) Ἡρ. Α. 178. — Ξενοφ. Ζ, 5. — Διοδ. Β, 7—11. —
Στράβ. ΙΣΤ, 1. — Κούρτ. Ε, 4.

πλίνθων, ἅς ἐν διαστήματι πολλῶν αἰώνων ἀνασκάπτοντες οἱ περίοικοι, μεταχειρίζονται εἰς τὰς νεωτέρας αὐτῶν οἰκοδομὰς, ὥστε οὐ μόνον ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλῶνος ἐπὶ τοῦ Τίγριδος ἀνεγερθεῖσα Σελεύκεια μετὰ τῆς Κτησιφώντος, ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ παρακείμεναι χῶραι ὠκοδομήθησαν ἔκτοτε καὶ ἐξακολουθοῦσιν οἰκοδομοῦμεναι διὰ τῶν πλίνθων τούτων, ὧν πάμπολλοι καὶ εἰς ἀπώτατα μέρη πέμπονται. Ὁ Στράβων ⁽¹⁾ διηγεῖται ὅτι ὁ Ξέρξης κατέσκαψε τοὺς ναοὺς τῆς Βαβυλῶνος, ὅτι δ' ὁ Ἀλέξανδρος, θελήσας ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸν τοῦ Βήλου, μετεχειρίσθη μυρίους στρατιώτας εἰς ἀποκόμισιν τῶν ἐρειπίων, καὶ δὲν τὴν κατώρθωσε.

Τείχη Βαβυλῶνος.

Κατ' ἀρχὰς ἡ Βαβυλὼν ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἡ δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ Εὐφράτου. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Βαβυλωνίας καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς, διαρρέομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἔχουσα ἑκατέρωθεν τείχη μετὰ χαλκῶν πυλῶν. Ἀπετέλει δ' ἀπέραντον τετράγωνον ἐξ οἰκῶν τριωρόφων καὶ τετρωρόφων, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ⁽²⁾, καὶ ἐξ ὁδῶν εὐθειῶν καὶ ὀρθογωνίως διασταυρουμένων, ὧν τὴν διεύθυνσιν δεικνύουσι μέχρι τοῦδε πολλαχοῦ τὰ ἐρείπια. Περιεβάλλετο δ' ὑπὸ τείχεος ἔχοντος κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν ἱστορικὸν περίμετρον 480 σταδίων (24 ὥρων), πάχος δὲ 50 πήχεων, καὶ ὕψος 200· κατὰ Στράβωνα ⁽³⁾ ὁμῶς εἶχε τὸ τεῖχος τοῦτο 388 σταδίων τὴν περίμετρον, πάχος δὲ 32 ποδῶν, καὶ 50 πήχεων ὕψος· καὶ κατὰ Διοδώρον τέλος ⁽⁴⁾, 365 σταδίων περίμετρον, πάχος «ἐξ ἄρμασιν ἱππάσιμον» καὶ ὕψος «ἄπιστον τοῖς ἀκούουσι». Τὴν δὲ τοιχοδομίαν αὐτοῦ περιγράφει οὕτως ὁ

(1) II. — (2) A, 186. — (3) Iστ. 335. — (4) B, 7

Ηρόδοτος· «*Ἐλκύσαντες πλίνθους ἰσανὰς, ὥπτησαν αὐ-*
τὰς ἐν καμίνοισι· μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερ-
ρῇ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθοι, ταρσύνες καλὰ μὲν
ἀαστοιβάζοντες, ἐδείμαντο πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεί-
ρα» καὶ τὰ αὐτὰ περιγράφει καὶ ὁ Διοδώρος
 ἑγών· «*Ὅπτις δὲ πλίνθους εἰς ἀσφαλτον ἐνδησαμένην (ἢ*
ἐμύραμιν), τεῖχος κατεσκεύασε.» Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης δὲ
 Ἀνημονεύει τοῦ τεύχους τῆς Βαβυλῶνος, θέλων τὴν
 πόλιν του ἐν ταῖς Ὀρνισι (1) «*περιτειχίζειν μεγάλαις*
πλίνθοις ὀπταῖς, ὥαπερ τὴν Βαβυλῶνα.» καὶ παρὰ τοῖς
 μεταγενεστέροις κατηριθμεῖτο τὸ τεῖχος τοῦτο μετὰ
 τῶν ἑπτὰ θαυμάτων· ὥστε πιθανὴ φαίνεται ἡ ὑπό-
 θεσις τινῶν τῶν νεωτέρων (2), ὅτι ἐπειδὴ ἔχνη πλέον
 τοῦ ἀρχαίου τεύχους δὲν φαίνονται, διὰ τοῦτο οὐδ' ὑπῆρ-
 ξεν αὐτὸ ποτὲ, ἀλλ' ὅτι ἕκαστον τῶν μεγάλων οἰκοδο-
 μημάτων εἶχεν ἴδιον περιτείχισμα, ὅπερ παρεξηγήθη
 ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν.

Μηδικὸν τεῖχος.

Καὶ ἕτερον δὲ μέγα τεῖχος περιγράφει ὁ Ξενοφῶν (3),
 τὸ Μηθίας τεῖχος λεγόμενον, διότι κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν
 τῶν Μήδων ὠκοδομήθη, ἔχον 20' πάχος, 100 ὕψος καὶ
 60 σταδίων μῆκος, ἣν κατεσκευασμένον «*πλίνθοις ὀπταῖς*
ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις.» Τοῦ τεύχους τούτου σώζονται
 καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν ἔχνη ἐν εἵδει γηλόφου ἐπὶ
 ὥρας ἐκτεινομένου ἐν τῷ μεταξύ τῶν δύο ποταμῶν, βο-
 ρεῖως τοῦ ὑπὸ τῶν διωρύγων διατεμνομένου μέρους.
 Καλεῖται δὲ τὸ μέρος σήμερον ὑπὸ τῶν Ἀράβων «*τεῖ-*
χος τοῦ Νεμρόδου,» καὶ εἰς ἴσας ἀποστάσεις σώζει ἔχνη
 τετραγώνων πύργων. Πλέθρα δὲ τινα βορειότερον ἐκτείνε-

(1) Ὀρν. 552. — (2) Layard, 493. — (3) Ἀνάβ. Β, 4.

ται καὶ δευτέτα σειρὰ γηλόφων, ἀποδεικνύουσα ὑπαρξιν καὶ ἑτέρου τείχους ταπεινοτέρου, ἀποτελοῦντος μέρος τοῦ αὐτοῦ ὀχυρωτικοῦ συστήματος. Ὁ αὐτὸς δὲ συγγραφεὺς περιγράφει καὶ τὸ τεῖχος τῆς ἐπὶ τῷ Τίγριτι Λαρίσσης, στηριζόμενον εἰς κρηπίδα λιθίνην, εἰκοσάπουν τὸ ὕψος, ἔχον δὲ πάχος μὲν 25', ὕψος δὲ 100'.

Οἰκοδομήματα.

Ἐκ τῶν μεγάλων δὲ τῆς Βαβυλωνίας οἰκοδομημάτων τὰ ἀρχαιότερα, τὰ πρὸ τῆς καθυποτάξεως τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς Βαβυλῶνος, ἦσαν φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθης. Ἐνταῦθα ἦσαν τ' ἀρχαῖα βασίλεια, ὧν λείψανα ἴσως σώζονται ὑπὸ τοὺς γηλόφους οἵτινες συχνοὶ καλύπτουσι τὴν ὀχθὴν ταύτην, ἂν καὶ οἱ ἀξιολογώτεροι αὐτῶν ἀνασκαφέντες, ἐφάνησαν περιέχοντες ἐρείπια οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ μεγαλείου τῆς Βαβυλῶνος.

Τῶν ταπεινοτέρων δὲ γηλόφων ὑπέρκεινται καὶ ἐνταῦθα τινές, μέγρις 150' ἐνίοτε ὑψούμεναι μέγισται πυραμίδες, οἷαι καλύπτουσι πανταχοῦ τῆς Ἀσσυρίας τὸ ἔδαφος· περιέχουσι δὲ οἰκοδομήματα πλίνθινα τῶν ἀρχαίων χρόνων, συγκείμενα, ὡς φαίνεται, ἐξ ἐπαλλήλων δόμων, ὧν οἱ ἀνώτεροι ἦσαν στενώτεροι τῶν κατωτέρων πάντοτε, καὶ εἰς ὧν τὴν κορυφὴν ἵστατο πιθανῶς ἱερὸν ἢ βωμὸς. Καὶ πολλοὶ δὲ τάφοι ἀνασκάπτονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῶν, ἀλλ' εἰσὶ χρόνων μεταγενεστέρων, τῶν Μακεδονικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν· ὥστε δὲν εἶναι βέβαιον ἂν παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις δὲν ἐχρησίμευον καὶ ὡς νεκροταφεῖα, ἢ ἂν τοῦλάχιστον εἰς τὴν βάσιν αὐτῶν δὲν ἔκρυπτον τάφον ἐπισήμου νεκροῦ, ὡς κολοσσιαῖοι αὐτοῦ τύμβοι ὑψούμενοι.

Πύργος Βαβυλῶνος.

Τοιούτου ρυθμοῦ οἰκοδόμημα περιγράφεται ὁ πανάρχαιος Πύργος τῆς Βαβυλῶνος, ὃν ἤδη ἐν τῇ ἰ. ἐκατονταετηρίδι λέγει ἡ Γραφή ὅτι ἀνήγειραν οἱ

ἄνθρωποι ἀμέσως μετὰ τὸν κατακλυσμόν « Καὶ ἐγένετο
 αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον, καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πη-
 λός. » Τοιαύτης ἐπίσης κατασκευῆς ἦν καὶ ὁ Πύρ-
 γος ἡ τὰ φ ο ς τοῦ Βήλου καλούμενος ὑπὸ τοῦ
 Τράβωνος, ὅστις ἀποδίδωσιν αὐτῷ 600 ποδῶν ὕψος,
 ὅρον δὲ τοῦ Βήλου λεγόμενον ὑπὸ Ἡροδότου ⁽²⁾, ὅστις
 λέγει ὅτι ὑφίστατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, καὶ κείμενον
 ἐκτὸς τῆς πολεως, ἦν τετράγωνον, εἶχεν ἐκάστην πλευ-
 ρὰν δύο σταδίων (1200'), καὶ τὰς πύλας χαλκᾶς· ἐν
 τῷ μέσῳ δ' ἠγείρετο πυραμὶς, τὴν πλευραν ἔχουσα
 σταδιαίαν, ἐξ ὀκτῶ δὲ συγκειμένη πύργων ἀλλεπαλλή-
 λων, ἐχόντων τὴν ἀνοδὸν ἔξωθεν ἐλικοειδῆ, καὶ ἐπὶ τῆς
 κορυφῆς ναὸν μέγαν μετὰ κλίνης χρυσῆς καὶ τραπέζης.
 Ἀλλὰ δὲν ὑφίστατο πλέον ὁ ναὸς ἐπὶ Διοδώρου, ὅστις
 λέγει ⁽³⁾. « Περὶ δὲ τούτου τῶν συγγραφέων διαφωνούντων,
 καὶ τοῦ κατασκευάσματος διὰ τὸν χρόνον καταπεπτωκότος,
 οὐκ ἔστιν ἀπορήνασθαι τ' ἀκριβές. » Ἐπιφέρει δ' ὅτι ὁ πύρ-
 γος ἦν ὑψηλός, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ καὶ οἱ μεταγενέστεροι
 Χαλδαῖοι παρετήρουν τοὺς ἀστέρας, καὶ ὅτι ἔφερε τρία
 ἀγάλματα. Ἐρείπιον αὐτοῦ νομίζεται ὁ ἐπὶ τῆς κώμης
 Ἰλλὰ περίπου μίαν ὥραν ἀπέχων, ἀλλ' ἐντὸς ὧν τῆς
 ἀρχαίας περιοχῆς λόφος, ὁ σήμερον Βίρς Νιμρούδ, ἡ πα-
 λάτιον τοῦ Νεμρόδ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰου-
 δαίων Φυλακὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καλούμενος, καὶ
 ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων περιηγητῶν ὡς αὐτὸς ὁ πύργος
 τῆς Βαβυλῶνος ἐκλαμβανόμενος, πρὸ πάντων διότι ἡ
 κορυφή αὐτοῦ φαίνεται κεραυνόβλητος. Τὸ ὕψος αὐτοῦ
 εἶναι 200 ποδῶν, καὶ ὑπεράνω τῆς κορυφῆς ὑψοῦται
 ἐτι πάγιος τοῖχος ἐκ πλίνθων ὀπτῶν καὶ γύψου, 37 μὲν
 ποδῶν ὕψος, πᾶχος δὲ 28' ἔχων ⁽⁴⁾. Ἡ δὲ βᾶσις αὐτοῦ
 ἔχει σήμερον περιφέρειαν ὑπὲρ τοὺς 2000 πόδας. Αἱ

(1) Γέννησ. ΙΑ, 3. — (2) Α, 181. — (3) Β, 9. — (4)
 Rich, Collected memoirs, σ. 176.

πλευραὶ αὐτοῦ εὐρέθησαν ἔχουσαι πολλαχοῦ τετραγώνους ὅπας, αἵτινες ἴσως ἦσαν προσδιωρισμένοι εἰς θήκας νεκρῶν, καὶ κατὰ τὸν Ἰουδαῖον περιηγητὴν τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος Βενιαμὴν τὸν Τυδέλιον, εἶχεν ἔξωθεν ἐλικοειδῆ ἀνοδὸν, ὡς λέγει καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἧς ὁμῶς οὐδὲν ἔχνος φαίνεται σήμερον. Ἀπέδωκαν δὲ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Ναβουχοδονόσορα ὅσοι ἐνόμισαν ὅτι ἐπὶ τῶν πλίνθων αὐτοῦ ἀνέγνωσαν ἐπιγεγραμμένον τοῦ βασιλέως τούτου τὸ ὄνομα. Ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐπ' ἐσχάτων πάλιν ἠμφισβητήθη. Πλησίον δὲ τοῦ ὑψηλοτέρου πύργου, καὶ σχεδὸν διὰ τῆς βάσεως συνεχόμενος μετ' αὐτοῦ, ὑπάρχει ἄλλος ταπεινότερος ἀλλ' εὐρύτερος, οὗ τὸ ἐρείπιον δὲν ἐξηρευνήθη, καὶ ἴσως οἱ δύο ὁμοῦ ἀπετέλουν ποτὲ ἓνα, ἀνοιχθέντα καὶ διχοτομηθέντα, ἔχοντα δ' ἀρχικῶς τὴν εὐρεῖαν βάσιν περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ Ἡρόδοτος.

Ἄλλοι δὲ περιηγηταὶ ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν πύργον τοῦ Βήλου εἰς ἄλλον ὑψηλὸν σωρὸν ἐρειπίων, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ κείμενον, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Babél* καλούμενον. Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς αὐτοῦ εὐρέθησαν πολλοὶ ὀρθοστάται ἐξ ὀπτῶν πλίνθων, φερουσῶν τὴν ἐπιγραφὴν ἣτις ἀπεδόθη εἰς τὸν Ναβουχοδονόσορα, καὶ ἐξ ἀσφάλτου ἢ γύψου ἀποτελοῦντες πολλαχοῦ θολωτὰς παρόδους, ἐν αἷς εὐρέθησαν τάφοι χρόνων μεταγενεστέρων τῶν Ἀσσυριακῶν. Ὁ λόφος οὗτος περιέχει ἄρα τὰ ἐρείπια μεγάλων οἰκῶν ἢ βασιλείων, ὧν ὁμῶς οὐδὲν ἄρτιον μέρος σώζεται, ὥστε νὰ διαγραφῇ αὐτοῦ τὸ σχέδιον. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δ' αὐτοῦ ὑπάρχει μέγας τοῖχος ἐκ πλίνθων ὠμῶν, λείψανον ἴσως ὀχυρώματός τινος ἐκ τῶν ἀνεγερθέντων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἀντιστάντων εἰς τὰ ὅπλα Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ ⁽¹⁾.

(1) Διόδ. Σικ. 40, 100.

Κρεμαστοὶ κήποι.

Μεταξύ δὲ τῶν ἄλλων ἐξαισίων οἰκοδομῶν τῆς ἀρχαίας Βαβυλωνος διεκρίνοντο, καταριθμούμενοι καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, οἱ λεγόμενοι Κρεμαστοὶ κήποι τῆς Σεμιράμιδος, οὓς ὁμῶς κατὰ τὸν ἀξιολογιστότερον Βηρωσσὸν κατεσκεύασεν οὐχὶ ἡ ἀρχαία ἐκείνη βασιλὶς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ναβουχοδονόσωρ, εἰς μίμησιν, ὡς λέγει, τῶν ὄρεινῶν κήπων τῆς Περσίας, διὰ τὴν ἐκ Μηδείας σύζυγον τοῦ Ἀμουίαν, ἴσως τὴν ἄλλως καλουμένην Νίτοκριν· ἀληθῶς δὲ κατὰ τὸν ἐν Βαβυλωνίᾳ, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶδαμεν, ἐπικρατοῦντα ρυθμὸν τῶν ἀναβαθμῶν. Κατὰ δὲ Διοδώρον ⁽¹⁾, κατεσκευάσθησαν «ὕπὸ Σύρου βασιλείῳ χάριν γυναικὸς πολλῆς, τὸ γένος Περσίδος,» καὶ ἐφυτεύθησαν ἐπὶ δέκα συρίγγων, κατ' ἀμφιθέατρον ὑψουμένων, καὶ ἐστεγασμένων διὰ λιθίνων δοκῶν. «Τὸ δ' ἐπὶ ταῖς δοκοῖς ὀρόφωμα πρῶτον μὲν εἶχον ἐπεστρωμένον κάλαμον μετὰ πολλῆς ἀσφάλτου, μετὰ δὲ ταῦτα πλίνθον ὀπτὴν διπλῆν, ἐν γύψῳ δεδεμένην,» καὶ ἀνωθεν ἐστεγασμένην μολύβδῳ. Εἶχον δ' αἱ σύριγγες αὗται 4 πλέθρων ἐκάστην πλευρὰν, κατὰ Στράβωνα ⁽²⁾, καὶ ἦσαν ἔσωθεν μὲν διεσκευασμέναι εἰς βασιλικὰς κατοικίας, βαθμηδὸν εἰσεχούσας καθ' ὅσον ἀνήρχοντο, ἀνωθεν δ' εἰς κήπους πολυτελεστάτους. Ἡ δὲ πασῶν ἀνωτάτῃ ἔφε-
 ρεν ὑδραυλικὰς μηχανὰς, δι' ὧν ἀναμυζώμενον τοῦ Εὐφράτου τὸ ὕδωρ, ἤρδευε πᾶσαν τὴν μετέωρον ταύτην φυτεῖαν. Καλεῖ δ' ὁ Στράβων τὰς σύριγγας ταύτας καμαρωτὰ ψαλιδώματα, καὶ ἡ ἐπωνυμία αὕτη φαίνεται τινῶν τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν τὴν οἰκοδομὴν χαρακτηρίζουσα, διότι καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων λειψάνων ἐξάγεται ὅτι ἀρχαιότατα ἦν τοῖς Ἀσσυρίοις γνωστὴ ἡ ἄψις, εἰς ἧς τὴν κατα-

(¹) Β, 10. — (²) ΙΣΤ. 335.

σκευὴν αἱ πλίνθοι εἶσι προσφορώταται. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Εὐφράτου καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν, εἰς δύο ὥρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Βίρς - Νιμρούδ, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῆς Βαβυλῶνος, σώζεται μέγιστον ἐρείπιον, παρὰ τοῖς Ἀραβί· γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κὰσρ (βασίλειον) ἢ Μουσδελὶβ (κατεστραμμένον), πιθανώτατα κατέχον τὴν θέσιν τῶν κρεμαστῶν κήπων. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἔδειξαν αὐτὸ ἐντελῶς κατηδαφισμένον, καὶ ἀνεκάλυψαν μόνον τοίχους καὶ ὀρθοστάτας ἐκ πλίνθων ἐν γύψῳ δεδεμένων, ὧν αἱ πλεῖσται ἐνομίσθη ὅτι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Ναβουχοδονόσορος, πολλαὶ δ' εἰσὶ κεχρισμέναι διὰ παχέος γανώματος, φέροντος ζωηρὰ χρώματα καὶ ἵχνη ζωγραφιῶν. Εὐρέθη δ' ἐν ταῖς ἐρείπιοις καὶ μία σύριγξ, διὰ λιθίνων κεκαλυμμένη δοκῶν (1), ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτῆς οὐκ εἶναι ἀνώτερον τῶν 7 ποδῶν, ὥστε πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διώρυξ μᾶλλον ἢ ὡς μέρος βασιλικῆς κατοικίας. Ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι ἤκουσε Γάλλος περιηγητῆς, ὁ Beauchamp, ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων, ὅτι εὔρον αὐτοὶ οἶκημα, οὗ οἱ τοῖχοι ἦσαν διὰ στιλπνῶν πλίνθων ἐπεστρωμένοι, ἐχόντων ἐπιγεγραμμένον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ μίαν βοῦν, πάντα σύμβολα Ἀσσυριακά. Μέγα δένδρον σωζόμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τούτου, (τὸ δένδρον Ἀθ.Ιη), θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς μοναδικὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, καὶ ὡς τὸ μόνον διασωθὲν ἐκ τῶν κρεμαστῶν κήπων, ὅταν ὁ Θεὸς κατέστρεψε τὴν Βαβυλῶνα, ὅπως δέσῃ εἰς αὐτὸ ὁ Προφήτης τὸν ἵππὸν τοῦ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἰλλᾶ.

Σύριγξ.

Καὶ ἕτερον δὲ περιεργότατον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον ἐν Βαβυλῶνι ἀναφέρει ὁ Διόδωρος, εἰς ὃ ἡ Ἀψὶς ἐφηρμό-

(1) Rich, αὐτ.

σθαι, καὶ ὁ ἀποδίδωσι τῇ Σεμιράμιδι. Εἶναι δὲ τοῦτο ὑπο-
 βρυχίος σύριγξ, ἐνοῦσα τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ,
 καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ περιγραφομένη. «Μετὰ δὲ
 ταῦτα, τῆς Βαβυλωνίας ἐκλεξαμένη τὸν ταπεινότερον τό-
 πον, ἐποίησε δεξαμενὴν τετράγωνον, ἥς ἦν ἐκάστη πλευρὰ
 σιδηρῶν τριακοσίων ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατε-
 σκευασμένη, καὶ τὸ βάθος ἔχουσα ποδῶν τριάκοντα καὶ πέντε.
 Εἰς ταύτην ἀποστρέψασα τὸν ποταμὸν, κατεσκεύασεν ἐκ τῶν
 αὐτόθι βασιλείων εἰς θάτερα διώρυγα· ἐξ ὀπτῆς δὲ πλίνθου
 συνοικοδομήσασα τὰς καμάρας, ἐξ ἐκατέρου μέρους ἀσφάλτῳ
 κατέχρισεν ἡψήμεν, μέχρις ὅτου τὸ πάχος τοῦ χρίσματος
 ἐποίησε πηχῶν τεσσάρων. Τῆς μὲν διώρυγος ὑπὸ ἡρώον οἱ μὲν
 τοῖχοι τὸ πλάτος ἐπὶ πλίνθους εἴκοσι, τὸ δὲ ὕψος, χωρὶς τῆς
 καμφοθείσης ψαλίδος, ποδῶν δώδεκα, τὸ δὲ πλάτος ποδῶν
 δεκαπέντε. Ἐν ἡμέραις δ' ἐπτὰ κατασκευασθείσης αὐτῆς, ἀπο-
 κατέστησε τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὴν προὔπαρχουσαν ῥύσιν, ὥστε
 τοῦ ρεύματος ἄνω τῆς διώρυγος φερομένου, δύνασθαι τὴν Σε-
 μίραμιν ἐκ τῶν πέραν βασιλείων ἐπὶ θάτερα διαπορεύεσθαι
 περαίνουσα τὸν ποταμὸν. Ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τῇ διώρυγι
 χαλκᾶς ἐφ' ἐκάτερον μέρος, αἱ διέμεινον μέχρι τῆς τῶν Περ-
 σῶν βασιλείας.» Ἄλλ' οὐδὲν ἵχνος ἀπέδειξε μέχρι τοῦδε
 ἂν ἡ περιγραφὴ αὕτη ἔργου ὑπερβάντος πολὺ κατὰ τὴν
 μεγαλουργίαν τὴν περίφημον σύριγγα τοῦ Θαμέσιος,
 εἶναι ἀληθῆς, ἢ ἀποκύημα τερατολόγου φαντασίας.

Κοσμήματα.

Ὡς δὲ πρὸς τὸ κοσμητικὸν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς
 μέρος, αἱ μέχρι τοῦδε ἐν Βαβυλῶνι ἔρευναί· οὐδὲν ἕτερον
 ἀπέδειξαν, ἢ ὅτι οἱ τοῖχοι, ἐσωτερικῶς καὶ ἥσαν πολ-
 λάκις γεγανωμένοι καὶ κατάγραφοι· προσέτι δὲ τμή-
 ματά τινα, εἰ καὶ σπάνια, μαρμάρου καὶ ἐτέρων λίθων

μεταξὺ τῶν συντριμμάτων ἀνευρισκόμενος, φαίνονται ἀπο-
δεικνύοντα ὅτι ἐγένετο ἐνίοτε χρήσις καὶ στερεωτέρας
τῶν πλίνθων ὕλης πρὸς ἐξωτερικὴν ἐπικόσμησιν. Κίονος
δὲ οὐδαμοῦ ἀνευρέθη ἵχνος, καὶ μόνον ὁ Στράβων ⁽¹⁾
λέγει ὅτι κατεσκεύαζον κίονας· «περὶ τοὺς στυλοὺς στρέ-
φοντες σχοινία ἐν καλὰμοις περιτίθεισαν, εἴτ' ἐπαλείφοντες
χρῶμασι κατέγραφον.»

Ἀσσυρία.

Ἡ πρὸς βορρᾶν ὁμῶς τῆς Βαβυλωνίας κειμένη Ἀσ-
συρία δὲν ἦν ἐπίσης λίθων ἐστερτημένη, ἀλλ' ὀρεινὴ
κατὰ μέρος οὔσα, εἶχε καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἀξιόλογα
λατομεῖα, καὶ ἰδίως παρήγεν εἶδος τι στιλπνοῦ ἀλαβά-
στρου, καταλληλοτάτου εἰς τὴν γλυπτικὴν. Τούτου
ἐν. κα οἱ τοῖχοι, οἵτινες ἐνίοτε ἀνηγείροντο, κατὰ τὸν
κοινῶς ἐν τῇ χώρᾳ εἰθισμένον ρυθμὸν, ἐκ πλίνθων ὠμῶν
ἢ ὀπτῶν ἐν γύψῳ ἢ ἀσφάλτῳ δεδεμένων, ὠκοδομοῦντο
πολλάκις καὶ λίθινοι, εἰς δὲ τὰς πολυτελεῖς οἰκοδομας
ἐνεδύοντο ἐξώθεν δι' ἀλδαστρίνων πλακῶν, ὧν τὰς πλεί-
στας κατεκάλυπτον γλυφαὶ καὶ ἐπιγραφαί.

Τῆς Ἀσσυρίας δὲ πρωτεύουσα ἦτον ἡ Νινευί, ἣτις
ἐλέγετο μὲν οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμιδος
εἴκοσι αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ, ἀναφέρεται δ' ἐν τοῖς αἰγυ-
πτιακοῖς μνημείοις τῆς ἐτ. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὡς
καὶ ἡ Βαβυλῶν, καὶ κυρίως ἤκμασε κατὰ τὴν ὀγδόην
π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, πρὶν ἢ ὑποδουλωθῇ εἰς τὴν Βα-
βυλῶνα, ἑκτασιν ἔχουσα, ὡς ἐνομίζετο, ὁδοῦ τριῶν ἡμε-
ρῶν. Τὰ μεγάλα αὐτῆς οἰκοδομήματα, ὧν σώζονται
ἀξιόλογα εἰρεῖπια ἐπὶ τοῦ Τίγριδος, παρὰ τὴν νέαν πόλιν
Μοσοῦλ, ἀνηγέρθησαν, ὡς νομίζεται, τὰ πλεῖστα ἐπὶ
τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου βασιλέως Σενναχερίβ, ἀκμά-

(1) ΙΣΤ. 738. (α, 5).

συντος ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἐβδόμης πρὸ Χριστοῦ ἑκα-
 τήνταετηρίδος, τινὰ δὲ καὶ πολὺ ἀρχαιότερον, ἐπ' αὐτῆς
 τῆς δεκάτης ⁽¹⁾. Οὐχ ἦττον ὁμως, τὰ ἐρείπια ταῦτα,
 ἑκατὴς τῆς στερεωτέρας ὕλης ἐξ ἧς σύγκεινται, εἰσὶν εἰς
 πολὺ κρείττονα κατάστασιν διατηρήσεως ἢ τὰ τῆς Βα-
 βυλῶνος. Ὑψηλὸς λόφος, ὡς ὄρος μικρὸν, καλούμενος
Kouirlik, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μοσοῦλ ἀνασκαφεῖς κατὰ
 τὴν 1841 ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Λαῦάρδου ⁽²⁾, ἀνέδειξε τὰ
 ἐρείπια τῶν ἀπεράντων ἀνακτόρων τοῦ Σενναχερίβ. Ἐ-
 καθαρίσθησαν δ' ἐν αὐτοῖς οὐχ ἦττονες τῶν 70 διαιρέ-
 σεων, αἰθουσῶν εὐρυτάτων, παρόδων μεγαλοπρεπῶν,
 πλινθοκτίστων ἢ λιθοκτίστων, ἐχουσῶν κατὰ πάσας μὲν
 τὰς εἰσόδους κολοσσιαῖα ἀγάλματα ἐπιχωρίων θεῶν ἢ
 τεράτων, (PIN. KZ, 1), πάντας δὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς τοί-
 χους αὐτῶν ἄνωθεν ἕως κάτω κεκαλυμμένους ὑπ' ἀλαβα-
 στρίνων πλακῶν, κεκοσμημένων δι' ἀναριθμήτων γλυпти-
 κῶν συνθέσεων, καὶ διὰ μακροτάτων ἐπιγραφῶν. Εἰς ἐν
 τῶν δωματίων τούτων τὸ ἔδαφος παριστᾷ, ἐκ συνθέσεως
 λίθων πλουσιώτατον κόσμημα (PIN. KZ, 2) λωτῶν
 ἠνεωγμένων ἐναλλάξ καὶ κεκλεισμένων, μεγάλην ἔχον
 πρὸς τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ τὰ κοσμήματα σχέσιν, καὶ
 πιθανολογοῦν ὅτι, εἴτε διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν μιμουμέ-
 νων τὰ ὠραῖα ταῦτα ποικίλματα ἀσιατικῶν ταπήτων,
 εἴτε δι' ἄλλης ἐπιμιξίας, ἢ ἐλληνικῇ τέχνῃ ἐγνώριζεν
 αὐτὰ, καὶ τὰ παρεδέχετο ἐπὶ τὸ εὐρυθμότερον τελειο-
 ποιῶσα.

Εἰς ἐτέραν δὲ θέσιν, *Νιμρόδ* σήμερον καλουμένην, με-
 σημβρινῶς δὲ τῆς Νινευ' κειμένην, εὐρέθησαν ἕτερα βασι-

(¹) Layard, *Ninev. and Babyl.* 354. — (²) Layard, *Ni-
 neveh, and its Remains*, καὶ τοῦ αὐτοῦ *Nineveh and Babylon*.
 — (³) Ἰδ. Fergusson, *Palaces of Nineveh and Persepoli res-
 tored*.

λεια μεγαλοπρεπέστατα καὶ αὐτὰ, συγκείμενα ἐκ πολυπληθῶν, ἀλλ' ἀτάκτως διατεθειμένων παρόδων καὶ δωμάτων, (ὧν τὸ βορειοδυτικώτερον παρίσταται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ΠΙΝ. ΚΖ, 3). Τούτων τινὰ εἰσὶ θολωτά, καὶ ὑποτίθεται ὅτι ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνεται καὶ ὁ τάφος Σαρδαναπάλου τοῦ Α'. (930 π.Χ.)· τὰ δὲ λοιπὰ εἶχον ξυλίνην τὴν στέγην, ὡς φαίνεται. Περιεῖχον δὲ τὰ ἀνάκτορα καὶ δύο ναοὺς, οἵτινες ὁμῶς, ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτῶν διασκευὴν, κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν λοιπῶν αἰθουσῶν, καὶ εἰσὶ μικροὶ, ὡς πιθανολογεῖται ὅτι ἐν γένει ἦσαν αὐτόθι καὶ ἐν πάσαις ταῖς περικειμέναις χώραις τὰ ἱερὰ οἰκοδομήματα κατὰ τὸν Περσικὸν τρόπον, καὶ διότι οἱ βασιλεῖς συνεκέντρουν εἰς χεῖράς των καὶ τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν. Αἱ δὲ πλάκες, αἱ ἐπικαλύπτουσαι τοὺς τοίχους αὐτῶν, εἰσὶ πᾶσαι κεκαλυμμέναι ὑπὸ γλυφῶν καὶ ὑπὸ ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν ὁμῶς ἀμφισβητεῖται εἰσέτι ἂν τι δύναται νὰ ἐξαχθῇ περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνεγέρσεως τῶν οἰκοδομημάτων. Καὶ ἀλλαγῶν δὲ τῆς Ἀσσυρίας εὐρίσκονται εἰρήπια μεγάλων οἰκοδομημάτων· ὅλα δ' εἶχον κοινὸν χαρακτῆρα μεγάλῃν ἔκτασιν, τὸ πολυώροφον, πολυπληθῆ ὀωμάτια μικρὰ ἢ μεγάλα, μετὰ παρόδων ἐνίοτε θολωτῶν, τεῖχῃ πλίνθινα ἢ λίθινα γλυφαῖς πλουσιώτατα κεκαλυμμένα, καὶ ἀγάλματα κολοσσιαῖα πρὸ τῶν εἰσόδων. Κιόνων δὲ ἢ ἐξωτερικῶν ἄλλων κοσμημάτων οὐδὲν σχεδὸν ἵχνος ὑπάρχει.

Ἐπὶ οἰκοδομῶν ὁμῶς αἵτινες ἄρτιαι εἰκονίζονται ἐπὶ ἀναγλύφων, φαίνεται ἀμέσως ὑπὸ τὴν στέγην σειρὰ ὀπαίων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἢ φωταγωγῶν, κοσμουμένην διὰ περιέργων κιόνων (ΠΙΝ. ΚΖ, 4), ἐχόντων κιονόκρανα, μετὰ διπλῶν ἐλίχων, ἐξ ὧν ἴσως δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι ἐπήγασεν ὁ ἰώνιος κίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Γλυπτική.

Τῆς γλυπτικῆς δὲ μεγίστη ἐγένετο χρῆσις παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις πρὸς τε κόσμησιν τῶν ναῶν, τῶν ἀνακτόρων καὶ ἄλλων μεγάλων οἰκοδομῶν, καὶ πρὸς παράστασιν τῶν Θεῶν αὐτῶν. Τῆς τέχνης αὐτῶν γίνεται μνεία ἐν τῇ Γραφῇ, ὡς ἐν Προφητ. Ναούμ (8η ἐκατ. π. Χ.) ⁽¹⁾ «Καὶ ἐξ οἴκου Θεοῦ σου ἐξολοθρεύσω τὰ γλυπτὰ σου.» Ἀλλὰ γλυπτικά αὐτῶν ἔργα σώζονται, ὡς νομίζεται, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς δεκάτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, τὸ ἐν τῷ Βρεταννικῷ Μουσείῳ διατηρούμενον καὶ ἐξ ἐνὸς τῶν ναῶν τῆς Νεμάρδ προελθὸν ἀνάγλυφον, ἐφ' οὗ εἰκάζεται ὅτι παρίσταται ὁ ἐν 930 π. Χ. ἄρξας Ἀσσυρακβέλ ἢ Σαρδανάπαλος ὁ Α'. ⁽²⁾ Ἐν γένει δὲ, αἱ κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν καὶ Ἀσσυρίαν ἐπ' ἐσχάτων γενόμεναι ἀνασκαφαὶ διεφώτισαν πολὺ μᾶλλον τὴν γλυπτικὴν παρὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐκατέρωθεν πασῶν τῶν εἴτε ἐξωτερικῶν εἴτε ἐσωτερικῶν εἰσόδων τῶν μεγάλων αὐτῶν οἰκοδομημάτων ἔταπτον οἱ Ἀσσύριοι, ὡς φύλακας αὐτῶν, κατὰ σταθερὸν κανόνα ὃν πάμπολλα ἀποδεικνύουσι παραδείγματα, κολοσσούς παριστῶντας συνήθως μὲν τάυρους πτερωτοὺς, ἀνθρωποκεφάλους καὶ τιαροφόρους, ἐνίοτε δὲ καὶ λέοντας, ἔργα οὐχὶ μὲν λεπτὰ καὶ ἐντελῆ ὡς τὰ Ἑλληνικά, ἀλλ' ἰσχυρά, νευρώδη, ἀξιοπρεπῆ, ζωὴν πνέοντα, καὶ πολὺ εὐκαμπότερα καὶ τῆς φυσικῆς ἀληθείας πλησιεστέρα ἢ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἀνάλογα. Καὶ τὰ μὲν σώματα αὐτῶν εἰσὶν ἀναγεγλυμμένα διπλᾶ ἐπὶ τῶν δύο κατὰ τὴν γω-

⁽¹⁾ Α, 4. — ⁽²⁾ Layard 352.

νίαν συναπαντωμένων πλευρῶν τοῦ τοίχου, ἡ δὲ κεφαλὴ μετὰ τῆς προτομῆς αὐτῶν, καὶ ὁ εἰς τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, πρῶτος συνήθως ἐπὶ τῆς γωνίας, καὶ ἐκατέρωθεν ὁρώμενα συμπληροῦσιν ἑκάτερον τῶν σωμάτων (PIN. KZ, 5). Ἐνίοτε δ' εἰσὶ τὰ τέρατα ταῦτα ἀπλᾶ εἰς ἑκάστην γωνίαν, ὡς ἐν Κορσαβάδ (PIN. KZ, 1). Ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν αὐτῶν εἰσὶ συνήθως ἐγκεχαραγμένοι πολύστιχοι ἐπιγραφαί, γεγραμμένοι διὰ τῆς Ἀσσυριακῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς, εἰς ἧς τὴν ἔρευναν πρῶτος ἐνέκυψεν ὁ Γερμανὸς Γροτεφένδ (Grotefend), μετ' αὐτὸν οἱ πολυμαθεῖς Ἀγγλοὶ Ἰγκς (Hinks) καὶ Ῥωλινσὼν (Rowlinson), καὶ ὁ Γάλλος Δε Σωλσὺ (de Saulcy), ὁδηγηθέντες ὑπὸ τριγλώσσου ἐπιγραφῆς, ἐν Βισούτῳ ἀνακαλυφθείσης. Καὶ ἐναγωνίως μὲν προβαίνοντες, ἤρχισαν ἐλπίδας νὰ συλλαμβάνωσιν ὅτι θ' ἀναγνώσωσιν εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πολυτιμοτάτην συλλογὴν πάντων τῶν χρονικῶν τῆς Ἀσιανῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων ὁ Γάλλος κόμης Γοβινῶ, ὅστις τὰς στιγμὰς ὅσας ὑπέκλεπτεν ἀπὸ τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας ἀφιέρου εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἔρευναν τῶν ἀσιατικῶν ἀρχαιοτήτων, ἠμφισβήτησε πάσας τὰς ἀνακαλύψεις ταύτας, καὶ ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἀπέραντοι σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί, αἱ ἐφ' ὅλης τῆς μέσης Ἀσίας ἀπαντῶμεναι, οὐδὲν ἄλλο περιέχουσι, πλὴν προσευχῶν τινῶν μονοτόνων, καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῶν ἐδίων ⁽¹⁾. ὥστε τὸ περὶ τούτου ζήτημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκχρεμές εἰσέτι.

Ἀνάγλυφα.

Τὸ δ' ἐνδον τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ⁽²⁾ παριστᾷ θέαν ἐξαίσιον, καὶ πρὸς ἣν οὐδ' ἡ τῶν λαμπροτάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μνημείων, οὐχὶ βεβαίως κατὰ

(1) C. de Gobineau, sur l'écriture Cunéiforme. 2 vol. 1864.—(2) Monuments of Nineveh, μέγα ἀγγλικὸν σύγγραμμ. α. Le Palais de Khorsabad.

καλλιτεχνίαν, ἀλλὰ κατὰ πολυτέλειαν, ὥς οὐ δ' ἡ τῶν
λουσιωτάτων νεωτέρων μουσείων δύναται νὰ ἐρίσῃ.
Αἱ ἀπέραντοι ἐκεῖνοι τοῖχοι πασῶν τῶν μεγίστων αἰθου-
ῶν, πάντων τῶν πολυπληθῶν ὀωματίων, δι' ἀλαβά-
στρου ἐνδεδυμένοι, ἦσαν ἄνωθεν μέχρι κάτω κατάγλυ-
φοί. Αἱ δὲ μυριάδες τῶν καλυπτουσῶν αὐτοὺς γλυφῶν
παριστῶσιν ἐνίοτε μὲν θρησκευτικὰ ἀντικείμενα, ὥς τὸν
ἄχθυόμορφον θεὸν Ὅανιν, ἡ ἄνδρας πτηνοκεφάλους
(PIN. KZ, 6), ἡ κεφαλὴν ἔχοντας κερασφόρου λέοντος,
ἐν οἷς ἀξιοπαρατήρητος εἶναι τῶν διαφόρων φύσεων ὁ ἐ-
πιδέξιος καὶ φυσικὸς συνδυασμὸς· ἡ τέρατα μυθολογι-
κὰ, ἃ διελαύνει ἀνδρείος ἥρως· ἐν μιᾷ τῶν παραστά-
σεων (PIN. KH, 1), λέοντα πτερωτὸν, κερασφόρον, ἰ-
σχυροτάτους ἔχοντα πόδας καὶ ὄνυχας πτηνοῦ, φεύγον-
τα δ' ἐνώπιον πτερωτοῦ ἀνδρὸς ὅστις τὸν διώκει.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς εἰσὶ τὰ παμποίκιλα ταῦτα
ἀνάγλυφα γλυπτικὰ τῶν διαφόρων βασιλέων ἀπομνημο-
νεύματα, τὴν λατρείαν, τὰς μάχας μάλιστα καὶ τοὺς
θριάμβους αὐτῶν παριστῶντα, καὶ εἰς τὰ καθέκάστα τοῦ
ἐθνικοῦ βίου μετὰ πλείστης ἀκριθείας συγχρόνως καὶ
ἀγχινοίας κατερχόμενα. Ὁ Βασιλεὺς παρίσταται σπανί-
ως μὲν, ὥς ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀναγλύφων, αὐτὸς
πράττων καὶ τῶν πολεμικῶν ἔργων μετέχων. Ἐνίοτε
ὁμῶς εἰς θήραν ἐξιὼν, τὴν προσφιλεῖ ἄσκησιν τῶν υἱῶν
τοῦ Νεμθόρδ (PIN. KZ, 9)· τὸ δὲ συνεχέστερον, ἐν
Ἀσιατικῇ μεγαλοπρεπείᾳ, ἡ σεμνῶς ἱστάμενος, τὴν βα-
σιλικὴν βακτηρίαν ἐν τῇ μιᾷ τῶν χειρῶν ἔχων, ἐν δὲ
τῇ ἑτέρᾳ πολλάκις τὸν καρπὸν τῆς πίτυος, ἔμβλημα
τῆς ἀθφονίας (PIN. KH, 2)· ἡ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ
καταγλύφου καθήμενος, ἡ ἐφ' ἄρματος ὑπ' εὐπρεπῶν
ἵππων συρομένου, πολυτελῶς δ' ἐνδεδυμένος, ὑπὸ τῆς
θεραπείας τοῦ περιστοιχιζόμενος, καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν
ἔχων πολλάκις τὸ ἔμβλημα τῆς προστάτου θεότητος,
προτομὴν ἀνθρωπίην, ἐνίοτε τριπλῆν, πτερωτὴν καὶ

ὑπὸ κύκλου κάτωθεν περιλαμβανομένην. Εἰσὶ δὲ τὰ σώματα τῶν βασιλέων, καὶ ἐν γένει τῶν Ἀσσυρίων, ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων βραχέα μᾶλλον, εὐσαρκα καὶ ὀγκώδη, κατὰ τὰ γυμνά αὐτῶν μέχρις ὑπερβολῆς νευρώδη, τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀστέων καὶ τῶν μυῶν ἔχοντα ἀκριβῆ, καὶ πολὺ τῶν ἰσχνῶν καὶ συνεπτυγμένων αἰγυπτιακῶν διαφέροντα. Αἱ κεφαλαὶ ἔχουσι τὴν ἐκφρασιν ζωηράν (PIN. KH, 3), τοὺς ὀφθαλμοὺς μακροσχιδεῖς, τὴν ῥίνα γρυπὴν, τὰ χεῖλη παχέα, τὴν κόμην ὥς καὶ τὸν πώγωνα ἐν πυκνοῖς βοστρύχοις. Τὸ δ' ἐνδύμα, χιτῶν ποδήρης διὰ τοὺς βασιλεῖς, προσφυῆς εἰς τὸ σῶμα, καλύπτεται ὑπὸ πλουσίων παρυφῶν καὶ ἐτέρων κοσμημάτων, καὶ στερεῖται σχεδὸν διόλου πτυχῶν.

Ἐνώπιον δὲ τῶν Βασιλέων ἀναπτύσσονται, ἐν μέσῳ τῶν χαρακτηριστικωτέρων σκηνογραφιῶν, ποικίλα, ἀληθῆ, ζωηρά, ἐν παντοίαις περιπετείαις τὰ τοῦ πολέμου συμβάντα καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἀλληλουχίαν, γλυπτικὰ χρονικὰ, ἢ ἐποποιίαι ὁλόκληροι. Ἡ πολιορκουμένη πόλις ἐγείρεται μεταξὺ ὀρέων, εἰς ὄχθας πλωτοῦ ποταμοῦ, εἰς ὃν νήχονται ἰχθῦς καὶ καρκῖνοι, μεταξὺ δασῶν ὠρισμένου εἴδους δένδρων. Ἡ κατ' αὐτῆς ἐκστρατεία ἀρχέται ὅταν οἱ φοίνικες ἔχωσι τοὺς καρπούς των ὠρίμους, ὅταν οἱ νεοσσοὶ τῶν πτηνῶν προκύπτωσι τῆς φωλεᾶς των. Ὁ στρατὸς ἐπέρχεται, πεζὸς, ἐφ' ἵππων, ἢ μεταφέρον τὰ πολιορκητικὰ σκεύη ἐφ' ἀμαξῶν. Ἀλλ' ὁ ποταμὸς ἀναχαιτίζει τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ. Τότε οἱ τολμηροὶ ῥίπτονται εἰς τὰ ὕδατα, καὶ οἱ μὲν διαπορεύονται αὐτὸν εἰς τ' ἀβαθέστερα μέρη, οἱ δὲ φυσῶσιν ἀσκούς, καὶ ἐπ' αὐτῶν διανήχονται, ὥς καὶ σήμερον οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ἄλλοι διαπλέουσιν εἰς ἀκάτια (PIN. KH, 4), ὅτε καὶ συναντήσεις πολλάκις γίνονται μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ναυμαχίαι συμπλέκονται. Οἱ δ' ἵπποι διαπλέουσι, γενναίως πρὸς τὸ ρεῦμα καὶ τὰς ἐχθρικὰς προσβολὰς ἀντιταττόμενοι. Εἰσὶ δ' εὐγενεῖς τὴν φύσιν, βραχεῖς τὸ σῶμα, κυρ-

ταύχενες, καὶ τὸ βλέμμα νοήμονες, καὶ εἰμὴ τὸ ἐντελές
 κάλλος, ἀλλὰ κατὰ πολὺ τὸν χαρακτῆρα τῶν τοῦ Παρθε-
 νῶνος ἀναμιμνήσκοντες (ΠΙΝ. ΚΘ, 2). Ὑπερβάς τέλος ὁ
 στρατὸς καὶ τὸ κώλυμα τοῦτο, καὶ τὰς ἀλλαχοῦ μὲν ἐρή-
 μους, ἀλλαχοῦ δὲ περιφύτους ὁδοὺς διαβάς, φθάνει
 ἐνώπιον τῆς πόλεως, καὶ προσβάλλει αὐτὴν διὰ πολι-
 ορκητικῶν μηχανῶν· ματαιῶν δὲ πᾶσαν τῶν ἀμυνομέ-
 νων τὴν γενναίαν ἀντίστασιν, εἰσπηδᾷ τέλος, καὶ ἐκ-
 πορθεῖ αὐτὴν ἐκ διαφόρων μερῶν καὶ τότε ἄρχεται ἡ σφα-
 γὴ καὶ ἡ αἰχμαλωσία (ΠΙΝ. ΚΘ, 4), καὶ στρατιῶται παρου-
 σιάζουσιν ὑπερηφάνως εἰς τοὺς ἀρχηγούς των κεφαλὰς
 τῶν ἐχθρῶν ὡς ἀπαίσια τρόπαια, καὶ παντοῖα ἄγουσι
 καὶ φέρουσι λάφυρα ἐπὶ ἵππων ἢ ἁμαξῶν, εἰς ἐνδύματα
 συνιστάμενα ἢ εἰς ἱερὰ σκεύη· καὶ οἱ αἰχμάλωτοι, ἄλ-
 λοι μὲν βαρβάρως βασανίζονται, ἀνασχωλοπιζόμενοι, ἐκ-
 δερόμενοι, ἢ καὶ ἐκ τοῦ φάρυγκος τὴν γλῶσσαν ἀποσπώ-
 μενοι· οἱ δὲ πλεῖστοι ἄγονται σιδεροδέσμοι πρὸς τὸν θρό-
 νον τοῦ βασιλέως, ἢ μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἐκτοπί-
 ζονται τῆς πατρίδος των. Ἐντρομοὶ οἱ ἡττημένοι λαοί,
 προσάγουσι δῶρα τοῖς νικηταῖς, ἐκ καρπῶν ἢ ἄλλων
 προϊόντων συγκεείμενα, καὶ αἱ πόλεις δέχονται αὐτοὺς
 ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις. Τέλος δ' εἰς ἀπομνημόνευσιν
 τῆς ἐνδόξου κατακτήσεως, προστίθεται εἰς τ' ἀνάκτορα
 κατάγλυφος αἵθουσα, διηγουμένη αὐτὴν εἰς τοὺς ἐκθάμ-
 βους ὀφθαλμοὺς, καὶ πρὸς τοῦτο τέμνεται προσέτι ἐκ τῶν
 ὀρέων, λαξεύεται, καὶ διὰ παντοίων δυσχερειῶν, διὰ κοι-
 λάδων καὶ ποταμῶν, μεταχομίζεται εἰς τῶν γιγαντιαίων
 ἐκείνων ἀνθρωπομόρφων ταύρων, εἰς ὧν τὰ πλευρὰ ἡ
 ἱστορία ὑποτίθεται ὅτι γράφεται καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς.

Τοιαῦται εἰσὶν αἱ γλυπτικαὶ αὗται συνθέσεις, αἱ πάσας
 τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιφανείας τῶν ἀνακτόρων καταποικίλ-
 λουσαι, πολὺ μὲν ἐλαττούμεναι τῶν ἐλληνικῶν κατὰ τὸ
 κάλλος, τὴν λεπτότητα, καὶ τὴν χάριν τῆς διαπλάσεως,
 καὶ κατὰ τὸ ὑπερφυές τῆς ἐκφράσεως, καὶ πολλὰς ἔχου-

σαι τὰς ἀτελείας κατὰ τε τὰς ἀναλογίας καὶ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν, πάσας τὰς τῆς διόψεως ἀρχὰς παραβαίνουσαι, εἰς τὴν παράστασιν τῶν δένδρων, τῶν ὀρέων, καὶ ἐν γένει τῆς σκηνογραφίας, ἀλλὰ ζωὴν καὶ κίνησιν πνέουσai, καὶ μετ' ἀγγινοίας καὶ κατ' ὀρθὴν τῆς φύσεως παρατήρησιν διατεθειμέναι, καὶ εἰς καλλιτεχνικὴν βαθμίδα ἰστάμεναι ἀνωτέρω τῆς γλυπτικῆς τῆς Αἰγύπτου.

Εἰς δὲ τὰς νοτιωτέρας ἐπαρχίας, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, ὅπου ὁ ἀλάστρος, καὶ ἐν γένει ὁ λίθος ἦν σπάνιος, καὶ οἰκοδομικὴ ὕλη ἦσαν μόναι αἱ πλίνθοι, ἄλλως ἤναγκάζοντο νὰ κοσμῶσι τοὺς ναοὺς των καὶ τὰ βασίλεια, ἐπὶ τῶν πλίνθων, νωπῶν ἔτι, ἐπιτυποῦντες, ἢ, ὥς φαίνεται, συνηθέστερον ἐπὶ τοῦ ὑελώδους αὐτῶν χρίσματος ζωγραφοῦντες τὰ ζῶδια. Ὁ Διόδωρος ⁽¹⁾ λέγει ὅτι εἰς τὸν δεύτερον περιβόλον τῶν πρὸς ἐσπέραν Βασιλείων τῆς Βαβυλωνος « *Ἐν ὁμοῖς ἔτι ταῖς πλίνθοις διεκτετύπωτο θηρία παντοδαπά, τῇ τῶν χρωμάτων φιλοτεχνία τὴν ἀλήθειαν ἀπομιμούμενα,* » καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ τρίτου περιβόλου ἐπεποιήτο « *κυνήγιον παντοίων θηρίων* » οὗ τὰ ζῶα εἶχον « *μέγεθος πλεῖον ἢ πηχῶν τεττάρων,* » καὶ ἦσαν « *φιλοτέχνως τοῖς τε χρώμασι καὶ τοῖς τῶν τύπων ἀπομιμήμασι κατεσκευασμένα.* Κατεσκευάστο δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ Σεμίραμις ἀφ' ἵππου πάρδαλιν ἀκορτίζουσα, καὶ πλησίον αὐτῆς ὁ ἀνὴρ Νῖνος, παίων ἐκ χειρὸς λέοντα λόγχῃ » ὅπου ἡ Σεμίραμις καὶ ὁ Νῖνος ὡς πανάρχαια καὶ ἡρώϊκά πρόσωπα παρεστήθησαν, ἂν μᾶλλον δὲν ἦσαν οἱ παριστώμενοι ὁ Ναβουχοδονόσωρ καὶ ἡ Ἀμουία. Καὶ ὁ Ἰεζεκὴλ δ' ὁμοίως περιγράφει ἐντοιχίους γραφάς ⁽²⁾. « *Καὶ εἶδεν ἄνδρας ἐξωγραφημένους ἐπὶ τοῦ τοίχου, εἰκόνας Χαλδαίων ἐξωγραφημένους, ἐν γραφίδι διεΐωσμένους ποικίλ-*

(¹) Β, 8. — (²) ΚΓ, 14.

ματα ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτῶν καὶ τιάρας ῥαπτὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν· καθὼς διεζωσμένοι καὶ τιαροφόροι παρίστανται οἱ Ἀσσύριοι ἐφ' ὧν τῶν ἀναγλύφων.

Εὐρίσκονται δ' ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν πέριξ χωρῶν μέχρι τοῦδε πλίνθοι πολλαὶ ἔχουσαι ὠδία, αἱ μὲν γραπτὰ ἐπὶ τοῦ στιλπνοῦ γανώματος, ὡς ἡν ἢ αἰθουσα περὶ ἧς διηγεῖται, ὡς προεῖρήθη, ὁ Beauhamp, καὶ πολλαὶ πλίνθοι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Κᾶσρ, ἐφ' ὧν σώζονται παραστάσεις πετάλων ἵππων, χαλκινῶν, ὀφθαλμῶν, ποδῶν, οὐρῶν καὶ σιαγόνων ζώων, ἴσως τοῦ κυνήγιον περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Διόδωρος· αἱ δὲ ἐντετυπωμέναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰκῇ αὐταὶ καὶ χονδροειδῶς εἰργασμέναι.

Καὶ ἕτερα δ' ἐκ γῆς ὀπτῆς ἀποτυπώματα ἀπαντῶνται ἐν τοῖς Ασσυριακοῖς ἐρειπίοις, σφραγίδες, ὡς φαίνεται, προσαρτιώμεναι εἰς δημόσια ἔγγραφα, καὶ ἔχουσαι ὀνόματα, τίτλους καὶ ἐμβλήματα βασιλέων ἐπιτετυπωμέναι.

Ξύλον. Μέταλλον.

Ἄλλ' ὁ λίθος καὶ ἡ πλίνθος δὲν ἦσαν ἡ μόνη τῆς πλαστικῆς ὕλη παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις. Ἡ Γραφή καὶ οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι προσέτι καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ τὸ ξύλον. Ὁ Δανιήλ ⁽¹⁾, ὁμιλῶν περὶ τῶν εἰδώλων τοῦ Βαλθασάρ, λέγει· «Καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς καὶ χαλκοῦς καὶ σιδηροῦς καὶ ξυλίτους· καὶ ἀλλαχοῦ ⁽²⁾ ἀναφέρει εἰκόνα χρυσοῦν, ἣν ἐποίησεν ὁ Ναβουχοδονόσωρ, ὑψηλὴν πύχ. 60, πλατεῖαν 6. Ὁ δ' Ἡρόδοτος ⁽³⁾ περιγράφει ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ ὑπὸ τον πύργον τοῦ Βήλου, ἄγαλμα Διὸς καθήμενον χρυσοῦν, ἄγον, μετὰ τοῦ χρυσοῦ θρόνου καὶ τῆς παρακειμένης χρυσοῦς τραπέζης, ὀκτακόσια τάλαντα· προσέτι δ' ἕτερον ἀνδριάντα χρυσοῦν, πάγιον, δωδεκάπτεχυν, ὃν ὁμῶς δὲν εἶδεν ὁ ἴδιος. Καὶ ὁ Διόδωρος δ' ἀναφέρει ⁽⁴⁾ ἐπὶ τῆς

(¹) E, 23. — (²) Γ, 1. — (³) Δ, 103. — (⁴) B, 9.

ἄκρας τοῦ αὐτοῦ πύργου τρία ἀγάλματα χρυσᾶ, σφυρή-
 λατα, τὸ τοῦ Διὸς, τὸ τῆς Ἥρας καὶ τὸ τῆς Ῥέας, ὧν
 τὸ μὲν περιγράφει ὡς «ἐστηκὸς καὶ διαβεβηκὸς,» τεσσαρακον-
 τάπουν γίλια τάλαντα ἄγον, τὸ δὲ τῆς Ῥέας, ὡς ἐπὶ δί-
 φρου καθήμενον, χιλιοτάλαντον καὶ αὐτὸ, ἐπὶ δὲ τῶν γονά-
 των ἔχον, δύο λέοντας, περίπου ὡς παρίσταται ἡ Μῦλιττα
 εἰς τὰς Ἀσσυριακὰς γλυφάς, καὶ κάτωθεν ὄφεις ἀργυροῦς
 ὑπερμεγέθεις, ὧν ἕκαστος ἤγε 39 τάλαντα· τὸ δὲ τῆς Ἥ-
 ρας τέλος ὡς ἐστηκὸς, 800 τάλαντα ἄγον, καὶ τῇ μὲν
 δεξιᾷ κρατοῦν ὄφιν ἐκ τῆς κεφαλῆς, τῇ δ' ἀριστερᾷ σκῆπ-
 τρον λιθοκόλλητον. Ἐμπρὸς δ' αὐτῶν περιγράφει τράπε-
 ζαν χρυσῇν, σφυρήλατον, 500 τάλαντα ἄγουσαν, καὶ
 τεσσαρακοντάπουν τὸ μῆκος, καὶ ἐπ' αὐτῆς δὲ καρχῆσια
 δύο ἀργυρᾶ, 30 ταλάντων, δύο θυμιατήρια ταλάντων
 300 ἕκαστον, καὶ 3 κρατῆρας χρυσοῦς, τὸν μὲν 1200
 ταλάντων, τοὺς δ' ἄλλους δύο ἑξακοσίων ἕκαστον, πάν-
 τα συληθέντα ὑπὸ Περσῶν. Ἀλλὰ ταῦτα φαίνονται μυθώ-
 δη, διότι ὁ Ἡρόδοτος ἀνευ ἄλλης παρατηρήσεως λέγει
 περὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ πύργου ναοῦ· «Ἄγαλμα δὴ οὐκ ἔστι οὐδὲν
 αὐτόθι ἐνιδρυμένον». Προσέτι δ' ἀναφέρει ὁ Διόδωρος ⁽¹⁾
*Χαλκοῦς ἀνδριάντας τοῦ Διὸς Βήλου, ἡ Νίρου, τῆς Σεμιρά-
 μιδος καὶ τῶν ὑπάρχων εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἐκ χαλκοῦ πα-
 ρατάξεις καὶ κυρηγέσια».*

Ἀλλὰ συντηθέστερον φαίνεται, ὅτι εἰργάζοντο οἱ Βα-
 βυλώνιοι ἀγάλματα ξύλινα περίχρυσα, περιάργυρα ἢ
 περίχαλκα, ἢτοι χρυσοῖς, ἀργυροῖς ἢ χαλκοῖς πετάλοις
 διακεκολλημένα, καὶ τοιαῦτα ἴσως ἦσαν πολλὰ τῶν ὑπὸ
 τῶν ξένων ὡς πάγια χρυσᾶ ἐκλαμβάνομένων. Ὁ Ἱερε-
 μίας λέγει ⁽²⁾· «Γ.λῶσσα γὰρ αὐτῶν ἐστι κατεξυσμένη ὑπὸ
 τεκτόνων, αὐτὰ δὲ περίχρυσα καὶ περιάργυρα,» ὅπου ἡ λέ-
 ξις γ.λῶσσα πιθανῶς δηλοῖ τὸν ξύλινον κορμὸν, ὅθεν
 καὶ τὸ τοῦ Βηρωσοῦ ἄγαλμα ἐν Ἀθήναις λέγεται ὑπὸ
 τοῦ Ηλινίου ⁽³⁾ *linguā inauratā.*

Τὰ δὲ ξόανα ταῦτα ἐνεδύνοτο δι' ὑφασμάτων πο-

(1) Αὐτ. 8 — (2) 1, 7. — (3) VII, 37.

ἰσχυροῦν, ὡς μαρτυροῖ εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ὁ Ἱερεμίας, λέγων· «Καὶ ὥσπερ παρθένῳ φιλοκόσμῳ, λαμβάνοντες χρυσὸν κατασκευάζουσι στεφάνους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν θεῶν αὐτῶν, . . . κοσμοῦσι δὲ αὐτοὺς ὡς ἀνθρώπους τοῖς ἐνδύμασι, θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ θεοὺς χρυσοῦς καὶ ξυλίλους». Διὸ καὶ εἶχον οἱ Θεοί, καὶ ἐκεῖ ὡς ἐν Ἑλλάδι, κοσμητὰς, ὡς ἐν τῇ χωρίῳ τοῦ Βηρωσοῦ παρ' Ἑσυχίου ⁽¹⁾ γυνή τις καλεῖται τῆς Ἡρας κοσμήτρια.

Κυλινδροί.

Εὐρέθησαν δ' ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς τε Νινευὶ καὶ τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐτέρων Ἀσσυριακῶν χωρῶν παμπληθῇ προσέτι δείγματα τῆς μικρᾶς λιθογλυφίας τῶν Ἀσσυρίων. Τοιαῦτα δ' εἰσὶ κυρίως κυλινδρίσκοι ἐκ πολυτίμων λίθων, κρυστάλλου, ἀμεθύστου, ὄνυχος, ἰάσπιδος, χαλκηδονίου, αἵματίτου, ἀχάτου, μῆκος ἔχοντες τριῶν γραμμῶν μέχρι δύο δακτύλων, καὶ κατὰ τὸν ἄξονα τετρυπημένοι, ὥστε νὰ περιάπτωνται, ἔξωθεν δὲ κεκοσμημένοι διὰ γλυφῶν, οὐχὶ φιλοτέχνως πάντοτε εἰργασμένων, ἀλλ' ὅμως πολλῶν ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς διαγεγραμμένων, καὶ πολλάκις συνοδευομένων καὶ ὑπὸ μικρῶν σφηνοειδῶν θρησκευτικῶν, ὡς φαίνεται, ἐπιγραφῶν. Παριστῶσι δὲ συνεχέστερον μὲν θρησκευτικὰ ἀντικείμενα, ὡς τὴν θεότητα ἀετοκέφαλον, ἢ ἰχθυόμορφον, ἢ ὑπὸ ἄλλας οἷας δῆποτε μορφάς, καὶ οἱ ἰδίως Βαβυλώνιοι μετὰ τῶν ὀνομάτων μάλιστα τῶν θεῶν τούτων προσέτι θεότητος κατὰ τεράτων μαχομένας, ἱερεῖς ἢ βασιλεῖς τὴν θεότητα προσκυνοῦντας, ἐμβλήματα θρησκευτικὰ, ζῶα συμβολικά καὶ τερατόμορφα· σπανίως δ' εἰσὶ τὰ ἐπιγεγλυμμένα ἀντικείμενα ἱστορικά, ὡς βασιλεὺς θηρία ἢ ἐχθροὺς πολεμῶν. Εὐρέθη δὲ περίτινων τῶν κυλινδρῶν, ὅτι ὡς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν παριστωμένων ἀντικειμένων ἀνήκουσιν ἤδη εἰς τὴν ἐννάτην καὶ δεκάτην π.Χ.

(1) Φ. Σεραχέρω.

ἐκατονταετηρίδα, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι συνήθως ἀτελεστέραν, δυσκαμπτοτέραν καὶ ξηροτέραν τὴν γλυφὴν· οἱ δ' ἄριστοι ἀποδίδονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἀποβαίνουσι κατώτεροι πάλιν τὴν ἐργασίαν, δεχόμενοι καὶ Περσικὰς παραστάσεις καὶ ἐπιγραφάς. Ὑπὸ τινων ὑπετέθη ὅτι ἦσαν φυλακτήρια· διότι, ὡς καὶ οἱ Μάγοι ἐν Περσίᾳ ⁽¹⁾, οὕτω καὶ οἱ Ἀσσύριοι θαυματουργοὺς ἀπέδιδον δυνάμεις εἰς τοὺς πολυτίμους λίθους, ἐξ οὗ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, *Βήλου ὀφθαλμὸς*, *Βήλου λίθος*, (ὁ ἄλλως *Εὐμήθρας*, *Ἀδάδου νεφρὸς*, (ἦν δ' ὁ Ἀδάδ θεὸς τῶν Συρίων). Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἂν περιήπτετο εἰς τοὺς κυλίνδρους θρησκευτικὴ ἰδέα, φαίνεται ὅμως ὅτι συγχρόνως καὶ κυρίως ἐχρησίμευον ὡς σφραγίδες, ὧν μεγίστη ἦν ἡ χρῆσις παρ' Ἀσσυρίοις, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος ⁽²⁾, λέγων περὶ τῶν Βαβυλωνίων, ὅτι «σφραγίδα ἕκαστος ἔχει.»

Καὶ πάμπολλα δὲ μετάλλινα, ἐλεφάντινα καὶ ὑάλινα εὑρέθησαν ἐν Ἀσσυρίᾳ κοσμήματα, ἀγγεῖα καὶ σκεύη παντὸς εἶδους, αἶον κώδωνες, λέβητες, πινάκια, φιάλαι, κομποτάτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σχημάτων, καὶ συχνὰ αὐτῶν κατάγλυφα ἔξωθεν, ἔχοντα δὲ τὰς γλυφὰς ἀναλόγους πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπὶ τῶν κυλίνδρων. Πάμπολλα μάλιστα αὐτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀωματίου τῶν ἐν Νιμρόδ βασιλείων σεσωρευμένα· μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ πολλὰ φιλοκάλως εἰργασμένα· ἐλεφάντινα ῥάβδων κεφαλαί, διότι ἕκαστος Ἀσσύριος ἐκράτει ῥάβδον. Περίεργοι δ' εἰσὶ καὶ λίθιναί τινες καὶ ἐπιγεγραμμέναι παραστάσεις νησσῶν, χρησιμεύουσαι ὡς σταθμὰ (30 μναὶ ἡ Βαβυλώνιον ἡμιτάλαντον), καθὼς ἐπίσης φαίνεται ὅτι σταθμὰ ἦσαν μικροὶ τινες χαλκοὶ λέοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν Νιμρόδ ἀνασκαφέντες.

(¹) PI, XXXVI, 34. — (²) A, 195.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ζωγραφική.

Τῆς γραφικῆς δὲ τῶν Ἀσσυρίων οὐδὲν σώζεται ἐπιμεινόμενον, ἐκτὸς ὀλιγίστων στιλπνῶν πλίνθων, ἐφ' ὧν ἰχνη γραφῶν μόλις φαίνονται. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι διὰ τῆς τέχνης ταύτης ἐκοσμοῦντο κατὰ μέγιστον μέρος τὰ οἰκοδομήματα τῆς Βαβυλῶνος, ὅπου, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως, τοῦ λίθου ἢ γλυπτικῆς ἦτον ὀλιγώτερον ἐν χρήσει. Εἰς τὴν τέχνην δὲ ταύτην ἀνήγοντο καὶ τὰ ποικίλματα ἃ ἐνύφαινον οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς τάπητας καὶ τὰ λοιπά των ὑφάσματα, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Φιλόστρατος ⁽¹⁾. «Θηρίων τερατώδεις μορφάς, οἷα ποικίλλουσι βάρβαροι» καὶ ὡς οἱ Μασσαγέται λέγονται ὑπὸ Ἡροδότου ⁽²⁾ «Ζῶα ἑαυτοῖσι εἰς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν.» Τὰ τοιαῦτα δὲ ὑφάσματα, διὰ τοῦ ἐμπορίου μετακομιζόμενα, καθίστων γνωστοὺς ἐν Εὐρώπῃ τοὺς Ἀσσυριακοὺς τύπους οὓς εἶχον ἐνυφασμένους, δανειζόμενα αὐτοὺς ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἐντοιχιῶν γλυφῶν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐμιμεῖτο ἡ τυρρηνικὴ μάλιστα τέχνη τὰ σχήματα τῶν τερατομόρφων αὐτῆς θηρίων, καὶ ἄλλας Ἀσσυριακὰς παραστάσεις.

(¹) Εἰκ. Β, 21. — (²) Α, 20.

